

”תכנית ניר” – ארגון הנוער הגאה (איג'י)

תכנית ניר כץ שמה לה כמטרה לעודד שיח אודות קבלה, שוויון וסובלנות בבתי-ספר, כחלק מתוכנית חברתית רחבה ומקיפה של ארגון הנוער הגאה. מטרתה של תכנית ניר כץ היא קידום זכויות כל אדם, ובמיוחד זכויות הילד/ה והנער/ה במיקוד הידע אודות סקסזם, להט"ב בפוביה וגזענות על ידי התמודדות עם ההבניות החברתיות ויחסי הכוחות המבנים אותם. אנו שואפים לעודד בבתי הספר שיח מעמיק ומשחרר אודות סולידריות חברתית, הטמעת ערך השוויון, מימוש זכויות לצד לקיחת אחריות אישית ואזרחית, ויצירת מרחבים בטוחים לכלל בנות ובני הנוער.

מצבו הפיזי, הרגשי והמנטאלי של נוער להט"ב שזור עד לבלי-הפרד ביחסי הגומלין המורכבים המתקיימים בינו לבין המערכות בהן הוא חי וההקשרים הרחבים שבתוכם הן משוקעות. בלב ליבן של מערכות אלה, מצויים בתי-הספר המהווים מרכיב מרכזי בסביבה היומיומית של בנות ובני הנוער. סביבה זו מזמנת להם מגוון התנסויות וחוויות עם קבוצת השווים, אשר בזיקה אליהן מתעצבת ומתגבשת זהותו האישית של הפרט על כל היבטיה (Hong & Garbarino, 2012).

למערכת זו, מיועדת תכנית ניר כץ בחסות ארגון הנוער הגאה, אשר מטרתה להסיר חסמים חברתיים, רגשיים והכרתיים של באות ובאי בית הספר באשר לשונות מינית ומגדרית ולהיות שותפים ל”עיצוב אוניברסלי” של סביבה בית-ספרית מונגשת ומושתתת על הנחלת תרבות של זכויות, אחריות וחובות שתתאים למגוון הצרכים של כלל באי בית-הספר. הנחת הליבה היא כי תכנית התערבות ברמה הבית-ספרית, עשויה לקדם שינויים מבניים והסדרים חברתיים, אשר לפחות בחלקם, טרם חלחלו מרמת החוק וחוזרי המנכ”ל ועד לחלקיק החברתי הקטן ביותר המצוי ברמת החוויה האישית של הפרט ובמרחק היחסים בין תלמידי בית-הספר.

האמנה הבינלאומית בדבר זכויות הילד שאושרה על ידי מדינת ישראל בשנת 1991 מושתתת על ארבעה עקרונות של שוויון, טובת הילד, חיים והישרדות, והשתתפות. האמנה מנחה את המדינות החתמות על הענקת זכויות אזרחיות, חברתיות, כלכליות ותרבותיות לצד סיפוק צרכים בסיסיים לכל ילד/ה ונער/ה עד גיל 18. זכויות אלו נותנות ביטוי למכלול הצרכים ההוליסטי של ילדים ובני נוער ללא כל הבדל, בסביבות החיים השונות שלהם. בה-בעת, זכויות הילד/ה מוגבלות בערכן אם אינן ידועות לכלל ואינן מוטמעות באורח החיים ובתרבות של בתי-הספר.

בתחום החקיקתי, מן הראוי לציין את תיקון סעיף חמש בחוק זכויות התלמיד, האוסר על אפליה “מטעמים של נטייה מינית וזהות מגדרית” (חוק זכויות התלמיד, תיקון מספר 4 התשע”ד – 2014), ומספק לראשונה מוגנות בעלת תוקף משפטי ומוסרי לנוער גאה במערכת החינוך בישראל. תיקון זה מתאים את המצב המשפטי הפנימי בישראל לעקרון השוויון שהינו חלק אינטגרלי מהאמנה הבין-לאומית לזכויות הילד (איוולן, 2000). כמו כן, חוק זכויות התלמיד, מקבל משנה תוקף לנוכח העובדה שאי אפליה אינה מובטחת מפורשות בחוקי היסוד של המדינה.

ארגון הנוער הגאה מבקש לתרום מתחום מומחיותו ומניסיונו, לעשייה המקצועית והענפה של משרד החינוך בכל הנמצא בזיקה ליישום חוק זכויות התלמיד והטמעת האמנה הבינלאומית לזכויות הילדה והילד (אילון, 2009). על-כן, מובאים כאן, קווי המתאר של תכנית ניר כץ, אשר מתמקדת ביצירת אקלים חינוכי מיטבי התומך בקבלת השונה; בפיתוח ערוצי תקשורת; במתן הזדמנויות ללמידה חווייתית בין נוער להט"ב לבין נוער הטרוסקסואלי בזיקה לסוגיות של צדק חברתי, מיני ומגדרי; בטפוח התנהגות פרו-חברתית ובהכשרת התלמידים לתפקוד בחברה דמוקרטית, הטרוגנית ורב-תרבותית הפועלת למימוש זכויות כל השותפים בה.

במסגרת תכנית ניר כץ, התלמידים ישתתפו במגוון פעילויות בזיקה לצדק חברתי, מיני ומגדרי בהתאם ליכולותיהם המתפתחות (עקרון ההשתתפות). התלמידים יקבלו מידע ויהיו מודעים לזכויות, לצרכים הבסיסיים והמיטביים שלהם ולדרכי מימושן (עקרון החיים, ההישרדות וההתפתחות). התלמידים יהיו מודעים לכך כי הזכויות שלהם כזכויות עצמאיות ללא כפיפויות, מעוגנות בחוק (עקרון השוויון), וכן הקו המנחה של תכנית ניר כץ היא תפיסת כל ילד/ה כשלם, בעל/ת ישות עצמאית, בעל/ת צרכים וזכויות ייחודיות (עקרון טובת הילד וזכויותיו). בכוחו של שיתוף פעולה מסוג זה להביא לשיח מעמיק ומשמעותי אשר ישפר את האקלים הבית ספרי לכלל בנות ובני הנוער.

מודל התכנית

התכנית מבוססת על מודל האמריקאי (GSA) Gay Straight Alliance אשר מטרתו ליצור שותפות ושיחה עמוקה בתוך קהילות בהן חיים נוער להט"ב והטרוסקסואלי יחדיו. התכנית מתייחסת לזירת החינוך הבית ספרי כבמה משמעותית וחשובה ביותר לצורך יצירת שותפות זו. במהלך התכנית נעלה לדיון סוגיות אזרחיות הנוגעות למימוש זכויות התלמיד/ה וזכויות הילד/ה בהתמקדות על המרחב החברתי בבתי הספר. מרחב זה מכיל בתוכו בנות ובני נוער בעלי רובדי זהות שונים של קטגוריות מגדר, מיניות, דימוי גוף, אתניות, מעמד חברתי, כלכלי ואזרחי. נדון ביחסי הכוחות המתקיימים כתוצאה מצורת חשיבה קוטבית, נחשוף את הפירוויילגיות השונות המשתמעות מהביצועים המתקבלים בנורמה החברתית, והמחירים אותם משלמים בנות ובני הנוער בעקבות חריגה מהסדר הנורמטיבי. חריגות אלו יתבטאו לרוב בצורות שונות של אלימות, הדרה וחוסר זיקה חברתית. מתוך השיח על תכנים להט"בים נצא לדיון מעמיק אודות סקסיזם, להט"ב בפוביה וגזענות. התכנית תעודד שיח פתוח וביקורתי לגבי נושאים אלו על ידי שימוש במתודולוגיה סדנאית (PBL) ותשאף להביא את בנות ובני הנוער לרב שיח אודות קבלת האחר מתוך בסיס של שונות, סולידריות חברתית ושוויון אזרחי.

שלושת האפיקים לשילוב התוכנית

1. "תכנית ניר" משלבת יחידת בגרות באזרחות/אומנות/תקשורת/ספרות/מדעי ההתנהגות:

- מפגש הכנה למורות ומורי בית הספר

- שמונה מפגשי תוכן לקבוצת התלמידות והתלמידים

- ליווי מתמשך ותמיכה בבניית מטלות הביצוע/עבודות החקר/פרויקט האומנות

2. "תוכנית ניר" כחלק ממחויבות אישית, קבוצת מנהיגות או קבוצת יזמות חברתית:

- מפגש הכנה למורות ומורי בית הספר

- שמונה מפגשי תוכן לקבוצת התלמידות והתלמידים

- ליווי מתמשך ביצירת תוצר סופי שתפקידו להחזיר את הידע שנרכש בקבוצת הלימוד לקהילה הבית ספרית כולה

3. "תכנית ניר" לחינוך הבלתי פורמאלי - פנימיות, תנועות נוער, קיבוצים, מועדוני נוער:

- מפגש חשיפה לכלל המסגרת

- גיוס קבוצות נערות ונערים לעיסוק מעמיק בנושאי התוכנית למשך לפחות שמונה מפגשים או יותר

- הקמת פרויקט חברתי-חינוכי-קהילתי העוסק בנושאי התוכנית תוך העמקה בתכנים חינוכיים המתמודדים עם

נושאים אלו

4. "תכנית ניר" לסגל החינוכי:

הרצאה בנושאי התוכנית

עיבוד ההרצאה והעלאת סוגיות משמעותיות עבור הסגל החינוכי

מתן כלים למפגש עם בנות ובני נוער גאים

פירוט מפגשי התוכן

מפגש ראשון: הבניות חברתיות – איך אנחנו רגילים לחשוב: במפגש זה נדון בערכן של תבניות החשיבה שלנו היוצרות את תפיסתן של הבניות חברתיות, ונבדוק כיצד הן משפיעות על מבנה ארגונים חברתיים ועל התהליכים המתקיימים בהם במימוש זכויות חברתיות ותרבותיות כגון הזכות לזהות ותרבות, הזכות לחינוך או חופש הביטוי והמחשבה המהוות חלק מהזכויות באמנה הבינלאומית לזכויות הילד.

מפגש שני: מגדר: במפגש זה נדון כיצד ההבניה החברתית מעצבת את תפיסתנו כלפי מגדר, מהם יחסי הכוחות בין גבריות ונשיות בחברה וכיצד הן משפיעים על מערכות יחסים בין אישיות בין בני אדם בכלל ובני נוער בפרט, בהתנהגות סובלנית ושוויונית ומימוש הזכות לאי אפליה על רקע מין.

מפגש שלישי: מיניות: במפגש זה נדון כיצד ההבניה החברתית מעצבת את תפיסתנו כלפי מיניות, מה נתפס כנורמטיבי ומקובל ומה נתפס כחורג מן הנורמה החברתית.

מפגש רביעי: לגדול אחר – לגדול להט"ב: במפגש נשאף להבין מהי המציאות אשר נוער להט"ב מתמודד איתה, כיצד המציאות החברתית בבית הספר משפיעה על נוער להט"ב ועל אפשרותם לממש את מלוא זכויותיהם החברתיות והתרבותיות כפי שמנחה האמנה הבינלאומית לזכויות הילד.

מפגש חמישי: להט"בפוביה וגזענות: במפגש זה נבין את הקשר שבין להט"בפוביה לגזענות ולשאר רובדי הזהות השונים. כיצד הדברים מתבטאים במרחב הבית ספרי ומשפיע על המציאות היומיומית של הנוער.

מפגש שישי: האם המבנה החברתי שומר עלי? במפגש זה נדון בערכה של הדמוקרטיה בשמירה על זכויותיהם של מיעוטים חברתיים, ונברר את האתגרים במימוש זכויותיהם של ילדים ובני נוער לשוויון, חינוך, תרבות וביטוי, כקבוצה מוחלטת חברתית.

מפגש שביעי: בית הספר והשינוי שיכול להיות בו: במפגש זה נדון בפוטנציאל העשייה ומימוש הזכות של בני נוער להשתתפות במרחב הבית ספרי, כיצד ניתן לעשות שינוי למען חברה שוויונית וסובלנית יותר.

מפגש שמיני: חשיבה משותפת ותכנון יציאה לפעולה בבית הספר להעלאת מודעות כלל התלמידים: במפגש זה נעבוד ונתכנן תוצר סיום שתפקידו להחזיר את הידע שנרכש בקבוצה לכלל הקהילה הבית ספרית.

מקורות

איילון י. (2000). **ארבעת העקרונות היסוד באמנה ויישומם בתחום החינוך**. ירושלים: משרד המשפטים. הוועדה לבהינתן עקרונות יסוד בתחום הילד והמשפט, ויישומם בחקיקה.

אמנת האו"ם לזכויות ילדים בשפה ידידותית לילדים

http://cms.education.gov.il/NR/rdonlyres/4C9B5113-E614-42C4-A4F0-EB2FA99582B8/136698/Giatm_Unicef_Poster_PRINT10411.pdf

חוק זכויות התלמיד, תיקון מספר 4 התשע"ד – 2014

http://knesset.gov.il/laws/data/PunchBanana/Files/479859/479859_4.pdf

Hong, J. S., & Garbarino, J. (2012). Risk and protective factors for homophobic bullying in schools: An application of the social–ecological framework. *Educational Psychology Review*, 24(2), 271-285. doi:10.1007/s10648-012-9194-y.

לפרטים נוספים ניתן לפנות

nirprogram@igy.org.il עופר יהודה

nirprogram2@igy.org.il עידו בלאס

רכזי "תכנית ניר" ע"ש ניר כץ ז"ל, ארגון הנוער הגאה ("איגי").